

Slovensko predsedstvo EU 2008
Slovenian Presidency of the EU 2008
La Présidence slovène de l'UE 2008

Magnetogram ni lektoriran!

MAGNETOGRAM

PREDAVANJA PREDSEDNIKA VLADE RS IN PREDSEDNIKA EVROPSKEGA SVETA JANEZA JANŠE V ORGANIZACIJI MEDNARODNEGA INŠTITUTA ZA BLIŽNJEVZHODNE IN BALKANSKE ŠTUDIJE - IFIMES, URADA VLADE RS ZA KOMUNICIRANJE IN CENTRA EVROPA

Ljubljana, 4. junij 2008

»Globalni izzivi pred Evropsko unijo v 21. stoletju«

»Hvala lepa za besedo. Hvala tudi za to prijazno predstavitev. Hvala vsem za udeležbo. Se opravičujem za zamudo. Imeli smo zelo zanimiv pogovor z gospodom Juščenkem, predsednikom Ukrajine o »vzhodnem partnerstvu«, pa tudi kolegi iz Greenpeacea so potem na vratih počakali s svojo peticijo in nam vzeli nekaj minut. Bom skušal biti zaradi tega v tem uvodu krajši in pustiti nekaj časa tudi za vprašanja. Mislim, da je tema zanimiva - hvala za vabilo in za ponudbo za predavanje. Mislim, da lahko v tej sestavi, ki jo vidim v dvorani, naredimo prav zanimivo popoldne, s temo, ki bo v prihodnjih letih in desetletjih - tako kot je bila že v preteklih letih tema številnih znanstvenih simpozijev, političnih srečanj, srečevanj na različnih ravneh Evropske unije in nasploh. Smo namreč v času, ko se svetovna in tudi evropska javnost še posebej vse bolj zaveda izzivov, ki so pred nami. Hkrati pa se zavedamo tudi tega, da na voljo nimamo niti nekih usklajenih konceptov, niti usklajenih tehničnih rešitev za odgovore na vse te izzive.

Naj začnem z neko primerjavo, ki je našemu prostoru blizu. Spomnim se obiska delegacije Varnostnega sveta Združenih narodov v začetku leta 1992 v Sloveniji. To je bil ravno čas, ko je Slovenija praktično že izšla iz balkanske krize, ko je tudi na Hrvaškem bilo konec tiste prve faze konfliktov, in ko so se začele nameščati oziroma ko se je začela priprava za nameščanje mirovnih sil v Republiki Hrvaški. Delegacija Združenih narodov, ki je bila v Sloveniji, je v bistvu pripravljala predhodnico za namestitev mirovnih sil na Hrvaškem. V bistvu so se prišli zanimati za razmere v regiji. Tisto, kar je pri nas vzbudilo veliko presenečenje, je bila odločitev Varnostnega sveta - ki so jo razlagali - da bo štab sil, ki bodo na Hrvaškem skrbele za mir, nameščen v Sarajevu. Torej, diplomati iz Združenih narodov so trdili, da je Sarajevo najbolj varen prostor, da je Sarajevo v začetku leta 1992 najbolj varen prostor na Zahodnem Balkanu in da je zato logična izbira za namestitev štaba. Vse skupaj je bilo zelo čudno. Mirovne sile, ki so se nameščale na Hrvaškem, so takrat v bistvu »de facto« ščitile osvojeno ozemlje srbskih upornikov - neka razmejitev se je vzpostavila že sama po sebi z oboroženim bojem. Scenarij, kot je bil uporabljen na Hrvaškem, se je predvideval za Bosno in Hercegovino in tudi vsakemu površnemu opazovalcu v regiji takrat je bilo jasno, da bo Bosna in Hercegovina naslednja tarča koncepta vzpostavljanja »Velike Srbije« in da bo to imelo še hujše posledice, kot pa so bile na Hrvaškem. Mi smo takrat delegaciji Združenih narodov predlagali, da se mirovne sile pravzaprav namestijo v Bosni in Hercegovini ter da tam preprečijo spopad - da se tam ne namesti samo vodstvo, ampak tudi 7000-10.000 modrih čelad, kar bi bilo dovolj, da bi se vojno v Bosni in Hercegovini preprečilo. Glede na to, da smo se razlikovali v ocenah, je prišlo tudi do bolj dinamične izmenjave mnenj in na koncu nam je vodja delegacije, nek izkušen diplomat iz ustanovne članice Evropske unije zabrusil, da pač imamo prevelika pričakovanja, da si delamo iluzije, kajti Organizacija Združenih narodov ne deluje na tak

način, kot si mi predstavljamo - najprej mora priti do vojne oz. do oboroženih konfliktov, potem do pogajanj, nato do podpisa mirovnega sporazuma in šele potem se lahko namestijo mirovne sile. Seveda se je točno to zgodilo. Prišlo je do oboroženih spopadov - na to ni bilo treba dolgo čakati. Do pogajanj je začelo prihajati, vendar niso obrodila sadov - vse skupaj se je vlečlo nekaj let. V tem obdobju je bila Evropska unija maksimalno razdeljena, akcije so bile neučinkovite. Slovenija je naslednje leto spomladi, leta 1993, izdelala neko mirovno pobudo, ki smo jo potem predstavili v Evropski uniji in Združenih državah Amerike, tudi v Organizaciji Združenih narodov. Predlagali smo, da se z omejeno vojaško mirovno intervencijo preseka koridor pri Brčkem, da se zaščiti bošnjaške enklave, ki še niso bile zasedene in prepreči nadaljnje prelivanje krvi. Jaz sem takrat osebno odpotoval v ZDA, predstavil sem ta načrt v Pentagonu, State Departmentu, Senatu, nekaterim diplomatskim združenjem. Takrat je zunanji minister Lojze Peterle to predstavljal po Evropi. Povsod je ta načrt naletel na odobravanje strokovnjakov, diplomatov, še posebej strokovnjakov na vojaškem področju. Smatrali so, da je to povsem realno. Ameriški sekretar za zunanje zadeve je ravno tisti teden, ko sem bil jaz v ZDA, odpotoval v Evropo prepričevati svoje partnerje v Evropi, naj sprejmejo ta načrt. Šel je tja precej odločen, nazaj pa je prišel popolnoma neodločen, ker je naletel na popolnoma različna stališča. Trajalo je potem še eno leto, da so vmes odločilno posegle ZDA, da je prišlo do Daytonskih pogovorov in sporazumov in do zaustavitve oboroženih konfliktov v Bosni in Hercegovini.

Zakaj o tem govorim? Zaradi tega, ker je ta primer na ozemlju bivše Jugoslavije zelo nazorno pokazal, da svet po koncu hladne vojne in po koncu blokvske delitve sveta - in znotraj tega prostora Evropa še posebej - ni pripravljena na reševanje regionalnih kriz in konfliktov, na nekaj, kar je seveda izbruhnilo tudi v naši neposredni soseščini. Tisto, kar je možno vleči, kot primerjavo med tistimi časi in današnjimi časi, ni predlog, da se lahko iz tistega ravnanja ali pa »ne-ravnanja« nekaj konkretnega naučimo oziroma da vzamemo konkretne stvari in jih uporabimo danes - ampak je primerjava med nekim zavedanjem, da nekaj prihaja, da je nekaj praktično neizogibno in čakanjem na to, da bo rešitev od nekod prišla, rešitve pa ni. Tudi nekateri izzivi, ki so danes pred svetom - tudi pred vsemi nami, tudi pred Evropsko unijo - so enako predvidljivi, kot je bil predvidljiv potek dogodkov v Bosni in Hercegovini v začetku leta 1992. Približno enako se o tem govori, obstaja neko soglasje v stroki, v znanosti, vendar pa se kljub temu ne ukrepa, ali pa se ukrepa prepočasi.

Na tem, kar se je dogajalo v prvi polovici 90-ih let prejšnjega stoletja na Zahodnem Balkanu, se je Evropska unija naučila lekcije. Pri kasnejših posegih je šlo za odločnejšo akcijo. Milošević je bil zaustavljen na Kosovu, Evropska unija je pravočasno posegla v razraščanje med-etničnega konflikta v Makedoniji. Tudi ko je šlo v zadnjem letu za doseganje soglasja med ZDA in največjimi evropskimi državami v zvezi s statusom Kosova - potem ko pogajanja niso dala nikakršnih rezultatov, ko se je šlo iz kroga v krog in nismo prišli nikamor - doseglo se je soglasje med dejavniki, med katerimi soglasja v prvi polovici 90-ih let prejšnjega stoletja ni bilo.

Vendar pa je za to, da je prišlo do drugačnega ravnanja, da so se vzpostavili neki mehanizmi, ki so bili sposobni dajati realne odgovore v realnem času, bila potrebna zelo draga šola. Na ozemlju bivše Jugoslavije je umrlo na deset-tisoče ljudi, dobili smo več kot milijon beguncev, nekateri so še vedno v tem statusu. Tukaj je bilo ogromno uničenja in razrušenja - in seveda porušeno zaupanje, ki ga bo potrebno vzpostavljati še naslednja desetletja. Glede na ceno, ki je bila plačana, bi se bilo potrebno iz te zgodbe veliko naučiti. Še posebej bi bilo potrebno, da se Evropa iz te zgodbe nauči veliko, ne samo ko gre za ravnanja ali izzive na njenih tleh, ampak tudi nasploh.

Za nadaljevanje bi se rad omejil ravno na Evropsko unijo - na stanje, v katerem danes je in na možnosti, ki jih ima, da odgovori na ključne izzive, ki so pred nami. S spremembami, ki jih je v zadnjih petnajstih, šestnajstih letih Evropska unija naredila za to, da se prilagodi novemu času, Evropa prihaja v stanje, ko bo najbrž prvič sposobna natančneje definirati svoj lasten, poenostavljeno bi temu lahko rekli nacionalni evropski interes. Ta je seveda tudi doslej obstajal, saj, če ne bi v nekem obsegu obstajal, potem Evropska unija niti ne bi nastala, niti se ne bi razvijala in napredovala tako, kot se je v zadnjih petdesetih letih. Ta skupni interes najdemo seveda tudi že v ustanovnih ciljih Evropske unije, pa že v idejah, ki so bile pred podpisanimi Rimskimi pogodbami. Ta interes je bil

mir in stabilnost, obnova po drugi svetovni vojni razrušene Evrope, in ekonomski razvoj Evrope. Pred kratkim smo praznovali 60. obletnico Haaškega kongresa. To je bil kongres za Evropo, ki se je sestel leta 1948 v Haagu. Leto 1948 je bilo za takratno Evropo zelo dinamično. Iskale so se rešitve za naprej – rešitve, s katerimi bi se preprečila takšna morija, kot je bila druga ali pa tudi že prej prva svetovna vojna, hkrati pa se je takrat Evropa soočala s postavljanjem »železne zaves« in z grožnjo, ki jo je predstavljal totalitarni komunistični sistem oziroma režimi na vzhodu. V posnetkih, ki smo jih gledali ob obletnici Haaškega kongresa, smo videli nastope takratnih evropskih politikov, ki so zelo natančno definirali tisto, kar naj bi bil nek nacionalni evropski interes v 20. stoletju, v drugi polovici 20. stoletja. Potem je minilo še deset let, da je prišlo do formalnega nastanka tega, čemur danes pravimo Evropska unija. Evropska unija je v bistvu poskrbela, da na evropskem kontinentu - vsaj ne med državami, ki so bile na nasprotnih straneh v dveh svetovnih oboroženih konfliktih - potem ni prišlo do medsebojnih spopadov, do vojne. Poskrbela je tudi za hitro obnovo, poskrbela je za varnost svojih državljanov in poskrbela je za vzpostavljanje nekih mehanizmov, ki so v tem času nastajali in so potem postali trajni in jih danes imamo kot skupne ali pa komunitarne mehanizme Evropska unije.

Vse do padca berlinskega zidu in vse do konca te blokvske delitve je Evropsko unijo povezoval tudi neposreden varnostni interes. Ta je bila preko članstva večine držav v NATO, preko organizacij kot je bila Zahodnoevropska unija - to je bilo vojaško krilo Evropske unije, povezana v skupnih naporih za obrambo pred prisotnostjo sovjetskih tankovskih korpusov na mejah, ki so predstavljale neposredno grožnjo. Po koncu hladne vojne je ta nevarnost izginila. Svet se je začel prilagajati novim razmeram, del teh sprememb je bil tudi razpad Jugoslavije in Sovjetske zveze - se pravi, malega in velikega socialističnega imperija. Izbruhnile so regionalne krize, tudi vojaški spopadi, vendar do nekih obsežnejših katastrof - če odštejemo Čečenijo in Bosno in Hercegovino; to, kar se je dogajalo na Zahodnem Balkanu - ni prišlo. Jedrsko orožje je ostalo več ali manj pod nadzorom - kljub nekaterim mejnim situacijam ni prišlo do uporabe oziroma zlorabe. Svetovni red je postal nekoliko bolj krhek - ni več temeljil na odvrčanju, ki je bilo proizvodnja bojazni pred obojestranskim uničenjem, vendar se v celoti ni sesul.

Procesi, ki so zaznamovali zadnjih deset let prejšnjega stoletja - in lahko bi rekli že skoraj celo desetletje v 21. stoletju - so napravili svet bistveno bolj soodvisen, kot je bil kadarkoli doslej. Evropska unija je po tistem spraševanju - tudi po napakah, po neenotnostih, ki so bile in katerih cena je bila najdražje plačana ravno v naši soseščini - odreagirala ustrezno in tudi obrnila krmilo v pravo smer. Na spremenjene okoliščine po koncu hladne vojne je Evropska unija odgovorila s štirimi ukrepi oziroma procesi. Dva od njih sta se doslej nesporno izkazala kot uspešna - prvi je širitev na države Vzhodne in Srednje Evrope in dve državi Sredozemlja; drugi je oblikovanje skupne monetarne unije, skupnega monetarnega prostora. Tretji proces je imel za namen ali pa ima za namen narediti Evropsko unijo v teh novih razmerah za bolj konkurenčen prostor v globalni tržni tekmi. Dokument, s katerim je Evropska unija skušala to doseči, je seveda prišel nekoliko pozno na dnevni red, šele na prelomu tisočletja - imenuje se Lizbonska strategija. V prvi fazi ni dala zadovoljivih rezultatov, vendar je zadnja leta, po prenovi začela dajati zelo dobre rezultate in lahko rečemo, da je bil tudi ta tretji odgovor uspešen.

Četrty odgovor - institucionalna reforma - zamuja. Imeli smo Konvencijo o prihodnosti Evrope, bilo je veliko razprav, izoblikovale so se rešitve, podpisana je bila evropska Ustavna pogodba, bili smo v procesu ratifikacije, v dveh državah je bila zavrnjena. Trajalo je nekaj časa, da je prišlo do novega konsenza - decembra lani smo potem podpisali reformno, Lizbonsko pogodbo in letošnje leto poteka proces ratifikacij in vsi upamo, da bomo to pogodbo uveljavili s 1. januarjem naslednjega leta. Evropska unija bo s to novo pogodbo dobila nov institucionalni okvir, možnosti bolj učinkovitega in bolj pravočasnega odločanja. Dobila bo stalnega predsednika Evropskega sveta, zunanjskega ministra - ki se bo sicer imenoval drugače, ampak bo po funkciji blizu tega, skupno zunanjo službo oziroma svojo evropsko diplomacijo, pa tudi Evropski parlament z nekaterimi pristojnostmi pravega zakonodajalca.

Evropska unija bo s 1. januarjem naslednjega leta postala dejansko nekaj posebnega - skupnost, ki je bila sposobna združiti številne razlike, poiskati skupne imenovalce marsikje, kjer dvajset let še ni bilo ničesar

skupnega, ampak so bila nasprotja - in bo tudi navzven nastopala s temi atributi skupnega. Za večino držav s skupno valuto, skupno diplomacijo, skupnim trgom, skupnim predsednikom, skupnim prostorom svobode gibanja oziroma svobode, ki obstaja - štiri, zdaj s prostim pretokom znanja pet svoboščin. To bo razvidno tudi navzven. Evropska unija je leta 2008 sposobna nastopiti skupaj pri številnih zadevah, pri katerih, če pogledamo nazaj v zgodovino, petnajst ali dvajset let - sem rekel že prej - ni obstajalo niti približno soglasje. Sposobna je nastopiti skupaj v zadevah, ki so se usklajevale dolgo časa, kjer je bilo pet ali šest krogov ali pa tudi neuspehov pri pogajanjih, kjer so že vsi obupali, pa se je na koncu vedno našla neka rešitev.

Dogajanje, ki nadalje prilagaja Evropsko unijo za učinkovite in pravočasne odgovore na globalne izzive, je zelo dinamično. Že dolgo časa ni bilo takšno. Vzporedno poteka po tej zadnji veliki širitvi proces poglobljanja Evropske unije, ki bo dobil neko »mašnico« ravno z ratifikacijo oziroma z uveljavitvijo reformne pogodbe. Poteka tudi proces nadaljnje širitve Evropske unije, kjer so sicer dileme, kjer so nekateri kriteriji bolj zaostreni, kot so bili včasih, ko je potekala zadnja velika širitev, v kateri je bila tudi Slovenija - a vendarle gre proces naprej. To, da je izjemno velik interes v sosesčini Evropske unije za to, da se postane član Evropske unije, kaže na to, da je Evropska unija privlačen projekt. Imamo veliko želja za članstvo v Evropski uniji in praktično nobene za izstop iz Evropske unije, kar že samo po sebi priča o tem, da velja nadaljevati po poti, ki je bila zastavljena. Ravno v tem mesecu poteka določanje novih okvirov za Evropsko sosedsko politiko v Sredozemlju, na jugu in na vzhodu. Zadnji meseci so bili zelo intenzivni pri iskanju ali pa pri usklajevanju novega okvirja med državami članicami Evropske unije za pogajanja o strateškem partnerstvu z Rusko federacijo. Ta okvir je bil uspešno usklajen po osemnajstih mesecih napornih pogajanj. Obstajajo možnosti, da pride v roku naslednjega leta tudi do uspešnega zaključka pogajanj - sicer moramo to konec meseca še najprej začeti, ampak možno je - če smo optimisti - pričakovati, da bomo v roku enega leta dokončali tudi pogajanja z Rusko federacijo o tem partnerstvu. Evropska unija je že danes vključena v reševanje številnih svetovnih kriz, v gašenje številnih žarišč. Aktivna je pri razpravi o reformi Organizacije Združenih narodov. Postopno, včasih tudi precej nevidno, gradi partnerstva z drugimi kontinenti ali pa drugimi regionalnimi povezavami - z Latinsko Ameriko in Karibi. Nov zagon je po lanskem srečanju z Afriško unijo dobilo tudi sodelovanje s tem kontinentom - odnosi z Japonsko, Indijo in Kitajsko so še posebej v trgovinskem delu vse bolj intenzivni. V tem času poteka tudi izjemno pomembno dogovarjanje znotraj Evropske unije o okoljsko-energetskem paketu - o nečem, kar ima bistveno večji pomen za našo prihodnost, kot pa bi lahko to sodili po gostoti zapisov v našem časopisju.

Če ostanemo še s par stavki pri začetku - to je pri vprašanju: »Kaj je leta 2008, 50 let po nastanku Evropske unije, nek skupen interes? Govorjenje o nacionalnem interesu je enostavno, ko gre za nacionalno državo ali pa ko gre za ZDA - govorjenje o nacionalnem interesu v Evropski uniji je vedno tema za dolge razprave, kjer se lahko najde zelo veliko zagovornikov enega ali pa drugega, ali pa enih ali pa drugih stališč. Če zadevo zelo poenostavimo, potem lahko rečemo, da je tudi leta 2008 temeljni interes Evropske unije enak, kot je bil pred 50-imi leti - to je zagotavljanje blaginje Evropejcev. Še tisti cilji, ki so bili postavljeni na Haaškem kongresu, po podpisu Rimskih pogodb, so imeli skupni imenovalec - to je zagotavljanje varnosti in blaginje Evropejcev. Danes bi lahko pravzaprav rekli, da je osnovni cilj isto. Ne gre za nekaj, kot so trdili nekateri, za nek sestavljen interes - češ: »Evropska unija je sestavljena iz toliko in toliko držav, zato ne more imeti enega interesa. Ima lahko ima le sestavljen interes in ko pluse in minuse seštejete in odštejete ne dobite veliko, zato tudi takšna skupnost ne bo nikoli učinkovita navzven.« Razvoj in napredek Unije, še posebej v zadnjem času, je dokazal, da ni nujno, da je temu tako. Tudi mislim, da ni bistveno, koliko je ta skupni interes sestavljen in koliko je pač originalen. Tisto, kar je bistveno za današnji čas, je spoznanje, da ključni izzivi za Evropsko unijo v letu 2008 ne ležijo več le pretežno znotraj Evropske unije, ampak tudi zunaj nje. Tako, kot je bilo leta 1948, ko se je sestal kongres za Evropo, bistveno spoznanje, da neke nove vojne in nekih novih nasprotij ne bo možno uresničiti oziroma preprečiti, da bi se zgodovina, ki se je dogajala med drugo svetovno vojno, ponovila, da tega ni možno preprečiti samo znotraj nacionalnih evropskih držav, ampak da se je za to potrebno povezati. Potrebno je graditi neke mehanizme, ki bodo težili k zblizjevanju razlik, da je treba oblikovati - če hočete - neko skupno evropsko politiko. Tako je danes pomembno spoznanje, da to, kar je ključno za prebivalce Evropske unije - se pravi nadaljnji razvoj, blagostanje,

varnost, uspešen boj proti klimatskim spremembam, če hočete - ni možno zagotoviti brez tega, da je Evropska unija sposobna vplivati tudi na zunanje okoliščine. Če hočete, da to še bolj poenostavim: »Evropska unija se mora nujno obrniti navzven, če hoče še naprej biti uspešna navznoter.«

Izzivi, kakršni so bili pred 50-imi ali 60-imi leti znotraj Evropske unije, so danes zunaj nje. In to preprosto zato, ker je svet v tem času postal multi-polaren - zato ker svet tudi deluje kot takšen. Evropska unija je življenjsko odvisna od uvoza energentov in nekaterih drugih surovin. Nemoteno delovanje evropskega notranjega trga je zelo odvisno od nemotenega delovanja nekaterih drugih trgov izven Evropske unije. Finančne krize na trgih, ki so enako veliki, približno enako veliki ali večji od evropskega, vplivajo na stanje v Evropski uniji. S posledicami klimatskih sprememb, migracijskimi pritiski zaradi revščine v svetu ali groženj uporabe jedrskega orožja se Evropska unija ne more uspešno soočiti samo doma. Niti se ne more uspešno soočiti sama. To je ključno spoznanje na začetku 21. stoletja na stopnji razvoja, na kateri je danes Evropska unija, 50 let po nastanku - spoznanje, da so ključni globalni izzivi tudi ključni za Evropsko unijo. Svetovni mir in varnost, klimatske spremembe in boj proti revščini so ključni izzivi sveta v 21. stoletju in ti so med seboj zelo povezani. Prepletajo se tako vzroki zanje kot tudi njihove posledice, njihova skupna značilnost pa je, da jih noben posamični svetovni dejavnik ne more uspešno rešiti sam. Niti razviti ZDA in Evropska unija, niti hitro se razvijajoči Kitajska in Indija, Ruska federacija ali Brazilija. Zato je potrebno sodelovanje vseh, ki lahko na te izzive odločilneje vplivajo, še prej pa so seveda potrebni pravi predlogi rešitev, vodenje z zgledom - kakršno je vodenje z zgledom Evropske unije pri odzivih na klimatske spremembe - in seveda oblikovanje dovolj močnih sredotežnih jeder oziroma zavezništev. Svet je pač takšen, da vseh naenkrat v odgovorih na te izzive ni možno povezati - torej je treba nekje začeti.

Zakaj je od teh odgovorov na te tri naštetih izzive toliko odvisna prihodnja blaginja Evropejcev? O tem se veliko razpravlja v znanstvenih krogih, relativno malo pa v širši evropski javnosti. Če ostanemo pri prvem izzivu - to je svetovni mir in varnost. Vojne, nestabilnosti v drugih delih sveta neposredno vplivajo na visoke cene nafte, cene surovin, cene hrane, varnost turistov, varnost naložb evropskih podjetij in tudi varnost podjetnikov, če hočete - hkrati povečuje revščino in onemogoči učinkovito razvojno pomoč in s tem seveda neposredno krepijo migracijske pritiske na Evropsko unijo. Ker je Evropska unija sama po sebi mirovni projekt, ima tako notranjo moralno moč, kot tudi potrebne izkušnje za to, da lahko učinkovito pomaga pri razreševanju različnih nasprotij in napetosti, ki vodijo v oborožene konflikte in vojne. Evropska unija je sama po sebi dokaz, da je možno z neko načrtno mirovno politiko, s pravimi ukrepi ob pravem času, dolgoročno preprečiti konflikte in spopade.

Klimatske spremembe: Najbrž jih je zelo malo - čeprav sem poslušal septembra v Generalni skupščini Združenih narodov kar nekaj govorov še - morda 5% od vseh nastopajočih svetovnih voditeljev, ki so govorili, da so klimatske spremembe pač neka nova moda, da zdaj vsi o tem govorijo in da nihče noče povedati, da za tem ni nič, ampak samo interesi zelene industrije. 95% jih je govorilo v drugo smer. Tisto, kar je bistveno, je, da celotna znanost soglaša o tem, da so klimatske spremembe ena ključnih nevarnosti za človeštvo in da časa za odlašanje ni več. Temu globalnemu izzivu se Evropska unija sama ne more niti izogniti niti sama zoperstaviti. Evropska unija, kot zelo razvita in tudi kot zelo odgovorna za klimatske spremembe, je dolžna ukrepati. Nenazadnje tudi zato, ker klimatske spremembe neposredno, pa tudi posredno, ogrožajo Evropsko unijo - z vremenskimi pojavi, ki ogrožajo življenja ljudi in povzročajo veliko materialno škodo; z dvigovanjem morske gladine, ki neposredno ogroža obalne dele Evropske unije, še prej pa kakšne druge države. Slab mesec nazaj smo se ob robu vrha Evropska unija - Latinska Amerika in Karibi sestali tudi s karibskimi državami, z voditelji držav, ki so dejansko neposredno ogrožene zaradi klimatskih sprememb. Ne samo zaradi dviga gladine, ampak tudi pojavov kot so cunami. Bilo je pretresljivo poslušati ljudi, ki so govorili o tem, kako so že zgubili dele svojih ozemelj, kako morajo delati načrte - to ne za neko nepredstavljivo obdobje v prihodnosti, ampak za naslednje sezone, naslednja leta - kam bodo preselili prebivalce z določenih otokov, za primer, če jih bo poplavelo - tudi, če se voda umakne, sol uniči vso plodno zemljo in ni primerna za življenje. Na nek način je Evropska unija ravno pri voditeljih karibskih držav doživela najbolj odločno podporo v teh predlogih, ki jih zdaj razumemo in ki jih skušamo uskladiti

znotraj okoljsko-energetskega paketa in s katerimi želi Evropska unija kot primer vodenja z zgledom tudi nastopiti na konferenci v Kopenhavnu decembra prihodnje leto. Nekoliko drugače se je o tem pogovarjati tukaj, ko morda ne občutimo teh posledic še neposredno, ali pa s tistimi, ki to vidijo tik pred sabo.

Tretji izziv je revščina - revščina v Afriki, Latinski Ameriki in nekaterih drugih delih sveta - predstavlja sama po sebi velik izziv za Evropsko unijo že zaradi moralnih temeljev - zaradi vrednot, na katerih se evropska skupnost gradi. Poleg tega pa ima seveda tudi neposredne posledice za konkretno življenje Evropejcev. Povečuje migracijski pritisk na dežele Evropske unije, še posebej na Sredozemlje - tudi na najbolj razvite. Povečuje možnost izbruha epidemij in pandemij, ki bi lahko neposredno zajele tudi Evropsko unijo. Glede na to, da na leto še vedno bistveno več ljudi umre od lakote, podhranjenosti, neugodnih življenjskih razmer zaradi socialnih razlogov, kot od vojn in oboroženih konfliktov, je to seveda urgenten svetovni in tudi evropski problem.

Vsi ti trije izzivi, ki jih sicer nekateri širijo na večje število, so med sabo povezani tako, ko gre za posledice, kot tudi, ko gre za vzroke. Oboje se prepleta in to tako v pozitivni kot v negativni smeri razpleta. Povečanje stabilnosti v svetu ali pa končni cilj - se pravi, trajni svetovni mir in varnost - omogočata po eni strani tako ugodno okolje za odpravljanje revščine, kot seveda tudi normalne okoliščine za boj proti klimatskim spremembam. Težava, ki jo ima Evropska unija v pogovorih z državami v razvoju, je ravno stopnja njihove razvitosti. Prepričevanje, da nekdo, ki se je šele danes začel industrijsko razvijati in je bistveno manj onesnažil okolje, bistveno manj emisij CO₂ spustil v ozračje, ter ne more biti enako odgovoren in tudi ne enako prizadet z ukrepi za zmanjševanje teh emisij, ker pač prebivalstvo živi v slabših razmerah, bi bilo nepravilno. Torej, je odprava revščine neposredno povezana tudi z uspešnostjo boja proti klimatskim spremembam, ker je ta boj lahko uspešen samo, če je globalen. Po drugi strani pa seveda tudi sam boj proti klimatskim spremembam neposredno zmanjšuje tveganje revščine v številnih delih sveta, hkrati zmanjšuje nevarnost vojn zaradi virov pitne vode ali plodne zemlje. Ob robu oziroma za marčno zasedanje Evropskega sveta je Evropska komisija skupaj z Visokim predstavnikom za Evropsko zunanjo in varnostno politiko naredila dokument - prvi tak v zgodovini sploh - o varnostnih tveganjih zaradi klimatskih sprememb. Ta dokument je javno dostopen na spletnih straneh evropskih inštitucij in si ga - ker zdaj ni časa za povzemanje - velja prebrati. Zelo stvarno govori o teh tveganjih in tudi o časovnih dimenzijah v zvezi s tem. Kot tretje odpravljanje revščine zmanjšuje tveganje za svetovni mir in varnost, ker večja blaginja odpravlja boj za vire, kot neposredni vzrok za oborožene konflikte ali tudi vojne.

Zadnje desetletje je desetletje znanstvenih, političnih in vsakršnih razprav o teh temah - je tudi čas delnih poskusov rešitev, ki so doslej dali ponekod - ponekod pa tudi ne - rezultate. Vsekakor pa so bili ti rezultati omejeni. V pristopu je potrebno nekatere stvari spremeniti. Pri teh spremembah in pri teh prvih korakih ima Evropska unija zaradi svoje specifičnosti, zaradi tega kar je - ne zaradi tega, kako je nastala; zaradi razlogov, zaradi katerih je nastala - po mojem mnenju, edinstveno vlogo v svetu. Ambicije, govornice, ki se kažejo v tem, da nastopa nek čas za vodilno vlogo Evropske unije pri reševanju teh globalnih vprašanj, po mojem mnenju, niso pretirane. Je pa seveda odvisno od same sposobnosti nas Evropejcev, ali bomo sposobni to vlogo dobro odpeljati.

Kateri so tisti razlogi, ki delajo Evropsko unijo primerno za to, da pri iskanju odgovorov na te ključne globalne izzive prevzame vodilno vlogo? Teh razlogov je najmanj osem. Prvi je v tem, da je Evropska unija nastala iz nacionalnih držav. Dokazala je, da lahko usklajuje razlike na nek dostojen, civiliziran način, da jih zmanjšuje, da išče odgovore na ta način, da ne zmaga tisti, ki je močnejši, ampak da prevladajo dobri kompromisi. Pokazala je, da je ob tem, ko se iščejo rešitve, da se da še povsem dobro in hitro gospodarsko razvijati - in to, vsaj za zadnji čas lahko rečemo in za večino Evropskih držav, na pretežno trajnostni način. Evropska unija je že danes na nek način skupnost, ki jo vodi z zglednim bojem proti klimatskim spremembam. Zase je določila obvezujoče cilje pri omejitvi emisij CO₂ v ozračje, pri zagotavljanju trajnih virov energije. Sprejela je številno regulativo, ki jo dela za poseben, okoljsko ozaveščen prostor na tem planetu - se pravi, je sposobna voditi z zgledom. Tisto, kar je pomembno in kar ne velja tudi za številna druga področja, o katerih bom ali sem govoril, je dejstvo, da se ta

vodilna vloga Evropske unije ne področju boja proti klimatskim spremembam tudi priznava. Ni praktično nikogar na svetu, ki Evropski uniji ne bi priznaval, da je tukaj vodilna. Ta vloga je nesporna in se veliko pričakuje od tega. Na vseh vrhunskih srečanjih, ki jih imamo, poslušamo govorico v smislu rotenja Evropske unije naj pač ne odneha. Kljub različnim pripombam na predloge, ki jih dajemo v boju za pravično delitev bremen v boju proti klimatskim spremembam, ta vloga ni osporavana. Evropska unija je tudi, ko gre za mednarodno razvojno pomoč - kar je zaenkrat ključni učinkoviti mehanizem boja proti revščini - v svetu vodilna po svojih prispevkih in tudi po rezultatih teh prispevkov. Vse skupaj je še nezadostno, ampak v primerjavi je Evropska unija tukaj vodilna. Evropska unija je zadnja in tudi z bodočimi širitvami, ki so še na dnevnem redu - tudi populacijsko, po številu prebivalstva; pol milijarde in več z naslednjimi širitvami - sposobna odgovarjati na te izzive - postaja tudi populacijsko strateški dejavnik.

Evropska unija je v zadnjih desetih letih - ravno v teh dneh se praznuje deseto obletnico uvedbe evra - vzpostavila za večino svojega prostora enotno monetarno območje. Euro, ki je danes najmočnejša svetovna valuta - vse več svetovnih finančnih rezerv se zdaj hrani v evrih. Bral sem nekatere evropske časopise izpred desetih let, ki so napovedovali evru zelo kratko življenje, propad. Naslovi so bili - pogledajte, če ima kdo priložnost - »ponesrečen poizkus«, potem so bile primerjave z nekimi srednjeveškimi mesti oziroma zvezami srednjeveških držav, da se bo to enako zgodilo - skratka vse slabo. Vendar po desetih letih je evro zelo trdna valuta - včasih še preveč trdna, kot pravijo izvozniki. To, da negativna gibanja na nekaterih finančnih trgih izven Evropske unije niso bolj zarezala tudi v evropski razvoj, se imamo v določeni meri zahvaliti tudi evru. Bistveno bolj smo odporni na ta nihanja zaradi tega.

Evropska unija je posebna tudi po tem, da načrtno razvija medkulturni dialog. Znotraj Evropske unije - med različnimi kulturami znotraj - pa tudi z drugimi. Ravno letošnje leto je Leto medkulturnega dialoga. Veliko se je investiralo v to. V maju je bil nek zelo zanimiv razgovor - na žalost ni bil odprt za javnost, med verskimi voditelji različnih religij iz Evropske unije in izven - o vseh teh ključnih izzivih, o svetovnem miru in varnosti, o klimatskih spremembah. Tukaj je izreden potencial, ko gre za neko potrebo po vodenju. Ta medkulturni dialog, poleg tega, da je potreben tudi zaradi sožitja, lahko daje veliko dodane vrednosti v smislu neke priprave na soočenje z globalnimi izzivi, ki so pred nami oziroma katerih del smo že zdaj. Evropski način življenja je po mednarodnih raziskavah najbolj privlačen model za večino zemljanov. Evropska unija je po anketi - ki je bila izvedena globalno in ko so ljudje odgovarjali na vprašanje, kje bi si želeli živeti, če ne bi živeli v svoji državi - daleč večinsko prvo mesto namenili Evropi oziroma Evropski uniji. Da je temu tako kaže nenazadnje tudi migracijski pritisk na evropske meje. Če velik del planeta neko okolje smatra za privlačno, potem je pripravljen tudi prisluhniti nekim sporočilom, ki prihajajo iz tega okolja.

Evropska unija je tudi ekonomsko in tehnološko sposobna voditi ali pa vsaj slediti najboljšim na mnogih področjih. O tem je veliko debat, razprav itn.. Velikokrat se pokopava evropska inovativnost in sposobnost ter se navaja zgolj gole številke patentov itn... Ampak kljub temu je evropska znanost in tudi evropska industrija v razvoju sposobna konkurirati na globalnih trgih in se sposobna tudi reformirati.

Ob predvidevanjih, da bodo vse članice Evropske unije do konca tega leta ratificirale reformno Lizbonsko pogodbo, bo izpolnjen zadnji tehnični in psihološki predpogoj za to, da se Evropska unija obrne navzven. Seveda pa ta obrat ne bo učinkovit, v kolikor tehničnim pa seveda tudi političnim ukrepom ne bo sledilo tudi hitrejše »doblikovanje« evropske identitete. Evropske identitete, ki je lahko samo kulturni produkt - produkt kulture. Samo tak produkt je trajen. Identiteta je, da veš to, kaj si in si to tudi želiš biti. V tem smislu neka dokončno izoblikovana evropska identiteta še ne obstaja in se bo tudi zelo težko razvila, če bo Evropa obrnjena navznoter, sama proti sebi. To ne gradi skupne identitete, to poudarja razlike. V primerih, da pa se Evropska unija, tako kot od nje tudi terja čas, obrne navzven, bo ta obrat zelo pospešil graditev evropske identitete. To so zelo pomembni simboli, kljub temu, da iz različnih razlogov - na koncu pragmatičnih - v reformni pogodbi zdaj ni več skupnih evropskih simbolov, himne itn.. Seveda, ni evropske prireditve, na katerih ne bi bila obešena evropska zastava, ne bi

plapolale evropske zvezde ali ne bi zaigrali evropsko himno - tudi v tistih državah, ki zaradi različnih razlogov niso bile za to, da se ta del, ki je bil del evropske ustavne pogodbe, ne ponovi v reformni pogodbi. Se pravi, to nastaja. Mi smo že ob zadnjem srečanju z Latinsko Ameriko organizirali tudi nogometno tekmo med celinama. Žal, smo se to malo pozno spomnili in glede na to, da je logistika zahtevna - še posebej v Latinski Ameriki - do tega ni prišlo. Ampak to je eden od takih korakov, ki bi zagotovo prispeval k nekemu občutenju, ki lahko dodaja k evropski identiteti. Želel sem povedati to, da bo trdnejša evropska identiteta nastajala toliko hitreje, kolikor bolj uspešna bo Evropska unija pri soočanju s temi globalnimi izzivi.

Seveda so tukaj na poti nekatere ovire. Največje ovire na poti k globalni vlogi Evropske unije so po mojem mnenju naslednje: na prvem mestu je nepripravljenost večinskega dela evropske javnosti ali davkoplačevalcev, da Evropska unija in države članice namenijo bistveno večji del pozornosti, denarja in aktivnosti globalnim izzivom. Recimo v novih državah članicah klimatske spremembe v javnosti ne veljajo kot neka resna nevarnost ali dovolj velik izziv. Ponekod razprave o tem sploh ni, Slovenija je bila dolgo časa v enakem položaju, šele v zadnjem času se je to malo premaknilo. V mnogih ostalih državah članicah pa javnost večinsko ni pripravljena podpreti večjega angažiranja Evropske unije za zagotavljanje svetovnega miru in varnosti. Na že omenjeni prireditvi ob 60. obletnici Haaškega kongresa pred dobrimi desetimi dnevi je bila tudi razprava z različnimi civilno-družbenimi organizacijami in eden od njihovih predstavnikov je dejal, da je problem, ker ljudje v Evropski uniji še vedno raje sprejemajo Evropsko unijo kot nekoga, ki ima v rokah številne korenčke in jih deli naokrog, v roki za hrbtom pa drži še en velik koren. Se pravi, nima neke realne moči v situacijah, ki so mejne. Evropska javnost, še posebej v starih državah članicah, je bistveno bolj naklonjena takšni vlogi, ki nima instrumentov za takšne mejne situacije, kot pa da bi se podprlo oblikovanje močnih evropskih vojaških ali varnostnih sil, čeprav je to v svetu, kakršen je, verjetno neizogibno za reševanje nekaterih problemov.

Druga ovira je bojazen pred nujnimi reformami in spremembami, ki jih večje znanje in angažiranje Evropske unije nujno narekuje in so tudi v vsakem primeru neizbežne. Seveda pa se zelo velikemu delu Evropejcev v času, ko gre dobro, ne zdi potrebno, da se karkoli reformira. To je v številnih državah članicah tudi največja ovira, ko gre za uresničevanje Lizbonske strategije. Predlagati reforme in spremembe, ko ti gre še kar dobro, ko sonce sije, nihče ne vidi potrebe po tem, da se streha popravlja. Ko dež pada, je to bolj neprijetno in tudi težje in že pozno, ampak tako pač je. To je na nek način strah pred spremembami. To je velika ovira. Sociologi veliko o tem razpravljajo, tudi psihologi. Glede na zapletenost mehanizmov sprejemanja odločitev Evropske unije po državah članicah in skupaj, je seveda to lahko velika ovira. To je tudi osnovni razlog za večinski »ne« nekaterim temeljnim aktom Evropske unije oziroma konkretno Ustavni pogodbi v nekaterih državah, ki so v bistvu ustanovile Evropsko unijo in največ pridobile od tega. To je posledica tega strahu pred temi spremembami. Podzavestna reakcija povprečnega volivca v Evropi, ki mu gre dobro - če mu seveda politika ni sposobna jasno razložiti prednosti predlaganih sprememb - je obramba obstoječega. Boljše kot je trenutno stanje, močnejši je ta dejavnik. Z njim se na nek način soočamo tudi v edini državi članici, ki na referendumu odloča o Lizbonski oziroma reformni pogodbi.

Pa vendar, če na stvar pogledamo iz optimističnega vidika, tudi pri vseh velikih korakih, ki jih Evropska unija naredila v zadnjih petdesetih letih, se je bilo treba soočiti s takšnimi ovirami. Tako ali drugače so se premagale, prišlo je do konsenza, tudi podpore v javnosti slej ko prej - drugače seveda teh sprememb v veliki meri tudi ne bi bilo. Če bi se o vseh odločalo na referendumu, verjetno marsikakšne rešitve ne bi bilo, tako da to ni neka splošna formula za velike korake naprej. Ampak kljub temu, se z izkušnjami, ki jih Evropska unija ima, da s temi ovirami soočiti.

V naslednjem letu, potem ko bo Lizbonska pogodba ratificirana, pripravljena za uporabo, bi morala Evropska unija potegniti nekaj odločnih potez za iskanje odgovorov na te ključne globalne izzive - za odpravo revščine v svetu, za uspešen boj proti klimatskim spremembam, za zagotavljanje svetovnega miru in varnosti. Evropska unija mora okrepiti svojo vlogo v vseh obstoječih globalnih ali pa svetovnih mehanizmih od Združenih narodov do G-8 - slednjo bi bilo potrebno razširiti vsaj še za Indijo. Dokončati je potrebno sprejem okoljsko-energetskega

paketa kot primer vodenja z zgledom pred svetovno klimatsko konferenco v Kopenhavnu. To vlogo je treba okrepiti v Mednarodnem denarnem skladu, Svetovni banki in Svetovni trgovinski organizaciji. Evropska unija mora tudi odpreti razpravo o temi, ki je v zadnjih dveh letih v glavnem tema znanstvenih simpozijev - to je »zaveznštvo demokracij«. Cilj »zaveznštva demokracij« je povezati vse države in tudi povezave, kjer obstajajo demokratični politični sistemi, s ciljem usklajevanja odgovorov na te tri ključne na globalne izzive in večje koordinacije delovanja v svetovnih forumih, kjer se odloča. Oblikovati bi morali predlog o postopni povezavi različnih trgov in tudi monetarnih sistemov. Prvi korak v to smer je možna povezava evropskega trga oziroma trga Evropske unije in NAFTA - se pravi, ameriškega, severnoameriškega trga in povezava evra, dolarja in jena, kjer je najlažje možno doseči konvergenca. To je lahko podlaga za dovolj močno ekonomsko povezavo, ki bi bila sposobna obvladovati tudi svetovne finančne krize in druge nenadne šoke na globalnih trgih. Koraki v predlaganih smereh bi bistveno izboljšali možnosti celotnega planeta za soočanje s temi globalnimi izzivi. Evropska unija bi že kratkoročno lahko računala na povečano tržišče za izvoznike. Zmanjšala oziroma zmanjševala bi se nevarnost s strani zunanje konkurenčnosti, ki ne temelji na tržnih pravilih, kajti so trgi, kjer se pač dosega nižje vrednosti izdelkov na račun cene delovne sile, na račun siromašenja prebivalstva, na račun nizkih plač. S tem, ko se dosežejo izravnalni režimi oziroma, ko se zahteva balansiranje med delom in kapitalom, kot pogoj za vključevanje v te trge, se da bistveno vplivati na to zunanjo konkurenčnost. Manjši bi bili riziki mednarodnih finančnih kriz, večja bi bila odpornost na cenovne šoke pri surovinah, nafti, hrani. Povečala bi se tudi oziroma začela bi se povečevati tudi varnost oskrbe, kar je eden od ključnih problemov. Del procesa, ki so ga evropske države speljale na stari celini v preteklih petdesetih letih, je potrebno z aktivno vlogo sedanje Evropske unije in z metodo večjega sredotežnega jedra, jasnih kriterijev in seveda principov vključevanja in ne izključevanja, na nek način izpeljati tudi na globalni ravni. Poenostavljeno rečeno: »Čas je, da se razmišlja o Rimskih pogodbah v medcelinskih okvirjih«.

Izziv, ki je pred svetom ali pa pred velikim delom sveta danes, je v določeni meri podoben izzivu, kakršen je bil pred Evropo v času pred nastankom Evropske unije. Nihče drug razen Evropske unije v svetu ne razpolaga niti s potrebnimi izkušnjami - ciniki bi dodali niti s potrebno potrpežljivostjo in brezmejnim optimizmom - da se loti nečesa, kar bo trajalo preko časa življenja neke generacije in kar lahko 21. stoletje napolni s pozitivnim razvojem v globalnem smislu. Bolj kot sama hitrost uresničevanja je v tem trenutku pomembna najprej odprta razprava o teh predlogih in nato tudi prava smer teh zelo obsežnih procesov. Že to, da se razpravlja o rešitvah, že to samo dejstvo prinaša v prostor nek večji občutek stabilnosti - občutek, da neke rešitve se vendarle usklajujejo, še posebej, če gre razprava v produktivno smer in če se razpravlja o projektih, ki so vključujoči, kjer lahko vsak nekoč vidi svoje mesto v njem. Tukaj smo ponovno pri vprašanju ali je Evropska unija v tem trenutku že dovolj kohezivna, ali ima večina ljudi v Evropi že dovolj velik občutek o tem, da za to, da se bo tudi v naprej živelo vsaj enako dobro, kot se je doslej, ali je Evropska unija zaradi tega, ali imajo evropske institucije zaradi tega spoznanja dovolj veliko podporo, da se obrnejo navzven k reševanju ključnih problemov? To je, po mojem mnenju, ključno vprašanje in okrog tega je najbrž potrebno skoncentrirati vse napore v tem času.

Seveda še ena stvar je pomembna in s tem bom zaključil ta moj dolg uvod. Naslednje leto bo - vsaj upamo, da bo Lizbonska pogodba ratificirana, da jo bomo začeli uveljavljati, priprave tako ali tako vzporedno tečejo - bo Evropska unija dobila tudi nekatere institucije, ki so tudi simboli skupnega - tudi nekatere funkcije na novo - dobila bo recimo stalnega predsednika Evropskega sveta s svojo diplomacijo, zunanjega ministra oziroma visokega predstavnika za zunanjo in varnostno politiko. To je v simbolnem smislu zelo pomembno. Od teh ljudi bo odvisno, v veliki meri - ne samo od njih, ampak glede na to, da bodo to prve funkcije, da bodo simbolne, da bo tudi velika medijska pozornost na njih - ali bodo sposobni vplivati na ta obrat Evropske unije od sebe k zunanjemu svetu. Iz tega vidika bodo te odločitve, ki so personalne narave, v veliki meri vplivale na uspešnost tega projekta, ki Evropsko unijo v vsakem primeru čaka po 1. januarju leta 2009. Hvala lepa.

ZIJAD BEĆIROVIĆ (IFIMES): Hvala lepa za izjemno izčrpno, vsebinsko poglobljeno predavanje. Zdaj bi prešli na drugi del našega srečanja oziroma pogovora s predsednikom Vlade Republike Slovenije in s predsednikom Evropskega sveta Janezom Janšo. Praksa je vedno, ko prihajajo gostje na naš inštitut doma in iz tujine, da se v bistvu pozanimamo, kaj drugi mislijo o njih. Na slovenski politični sceni je to težko ugotoviti, zakaj pri nas imamo vedno dopoldne eno mnenje, popoldne pa drugo mnenje in obratno glede vsakega posameznika, ki je prisoten na javni politični sceni. Tako nas je bolj zanimalo kaj o Janezu Janši mislijo v tujini. Pogovarjal sem se s kolegi, ki so direktorji ali predsedniki uglednih institutov, predvsem ameriških. Zanimalo me je prav mnenje enega, ki zagotovo sodi med pet vodilnih inštitutov na svetu, kaj misli o Janezu Janši. Odgovoril mi je zelo enostavno: »Brez Janeza Janše ni demokracije na slovenskem.« Ampak nisem bil zadovoljen z odgovorom in sem v bistvu zahteval njegovo pojasnitev. Pravi, da se večino akterjev na slovenski politični sceni da pridobiti z določenimi koncesijami, popusti, ampak Janez Janša ni takšen. Prav v Sloveniji imate demokracijo zahvaljujoč Janezu Janši. Če njega ne bi bilo, ta demokracija bi bila bistveno pomanjkljiva.

PREDSEDNIK VLADE JANEZ JANŠA: Torej, vas bomo vključili v našo volilno kampanjo.

ZIJAD BEĆIROVIĆ (IFIMES): Ne, ne, ne bomo sodelovali v kampanji, ampak bomo začeli z drugimi pogovori. Pred dvajsetimi leti ste bili politični disident. Predvidevam, da so se vas takrat mnogi izogibali ali so bili na nek način distancirani. Potem ste zaznamovali slovensko osamosvojitve. Bili ste voditelj opozicije dolgo časa. Potem ste postali predsednik vlade in predsednik Evropskega sveta. Smo opazili, da, ko ste postali predsednik vlade, je čim več ljudi hotelo biti v vaši bližini. To se tudi zdaj čuti. Pa me zanima, kako ste se takrat počutili, pred dvajsetimi leti, v teh težkih trenutkih za vas, ko so se vas mnogi pod narekovaji ali brez narekovajev izogibali in zdaj, ki hočejo mnogi biti v vaši bližini.

PREDSEDNIK VLADE JANEZ JANŠA: Pred dvajsetimi leti so hoteli biti v moji bližini tudi nekateri, za katere bi jaz rajši videl, da ne bi bili. Nisem ravno sam izbiral svoje družbe - mislim natančno na čas pred dvajsetimi leti. Je pa ni bilo veliko, pa tudi tista, ki je bila, boljše, da je ne bi bilo, ker sem bil v celici v vojaškem zaporu. Za ta drugi problem, o katerem govorite, pa itak poskrbi protokol.

ZIJAD BEĆIROVIĆ (IFIMES): Ampak vi ste, gospod predsednik, ves čas govorili o globalnih izzivih Evropske unije. V bistvu se večina prisotnih verjetno strinja s temi izzivi. Ampak tudi Slovenija se sooča z mnogimi izzivi, ki so pred njo. Eden je proces detajkunizacije države. Kako se aktualna oblast in vi kot predsednik vlade v bistvu lahko zoperstavite in uspešno izpeljete proces, da tako rečem detajkunizacije države. Zato, ker je veliko število vprašanj - sem že povedal, da je prišlo 883 različnih »e-mailov« z različnimi vprašanji - med drugimi so tudi ta vprašanja, pa sem jih na nek način povezal. Kako se aktualna oblast bori zoper to, zaradi tega, ker državljanji to pričakujejo od vas in od aktualne vlade.

PREDSEDNIK VLADE JANEZ JANŠA: To vprašanje vam je verjetno napisal nek gledalec včerajšnje izredne seje v parlamentu. Jaz sem prišel iz parlamenta oziroma iz državnega zbora iz te razprave, mislim, da ob enajstih ali pa še malo kasneje in zelo težko vse ponovim. Čeprav je odgovor zelo kratek oziroma bistven odgovor je kratek – z delovanjem pravne države. To si pač prizadevamo, to ni lahko delo, ga bomo pa nadaljevali.

ZIJAD BEĆIROVIĆ (IFIMES): Nekaj vprašanj je bilo v povezavi s tem, da se večina ljudi ni mogla udeležiti današnjega predavanja zaradi omejenosti prostora in so vprašali ali lahko v kakšni pisni obliki predsednik vlade predavanje oziroma povzetek objavi na kakšni spletni strani ali kje drugje. Za te, ki bi radi izvedeli vsebino samega predavanja. Sem rekel, bom vprašal predsednika, pa da slišimo.

PREDSEDNIK VLADE JANEZ JANŠA: Ja, moji sodelavci so zelo skrbni, vse, kar rečem je naslednji dan na spletnih straneh vlade, tako da ni bojazni.

ZIJAD BEĆIROVIĆ (IFIMES): Zdaj priložnost za zastavljanje vprašanj dali publiki. Tukaj je diplomatski zbor, njegova ekscelenca veleposlanik Republike Avstrije v Sloveniji dr. Valentin Inzko. Prosim.

VALENTIN INZKO (VELEPOS LANIK REPUBLIKE AVSTRIJE): Nekoč je bilo glavno mesto za Kranjce ali pa tedanje Slovence Dunaj. Ta država je zanikla, je ni več - na žalost na tragičen način. Sedaj pa je glavno mesto tudi za Avstrijce Ljubljana in Slovenija predseduje tudi Avstrijcem. Moram reči, da ministri, ki so bili tukaj na Brdu ali pa v Sloveniji, nekateri tudi štirikrat letos, so izredno zadovoljni s slovenskim predsedovanjem. So polni pohvale. Če ne bi bilo rotacije, bi si verjetno želeli še podaljšanje tega predsedovanja. Zdaj pa pride eno kratko vprašanje. Gospod predsednik, manjka sicer še en mesec, ampak kaj so po vašem mnenju glavni dosežki slovenskega predsedovanja?

PREDSEDNIK VLADE JANEZ JANŠA: Vprašanje ste prav podtemeljili, ker manjka še en mesec. Jaz sem v tem mandatu šel skozi šest oziroma sedem predsedovanj članov Evropskega sveta. Doživel sem izkušnje svojih kolegov, ki so zelo skrbno načrtovali šest mesecev, vsako uro, ne vsak dan, pa se je vse podrlo zaradi enega samega dogodka. Spomnim se avstrijskega predsedovanja in zelo ambicioznih načrtov za januar 2006. Ampak stvar se je začela z energetsko krizo, kjer so se zaprli plinovodi čez Ukrajino in potem je kolega kancler Schüssel reševal samo to vprašanje in številni načrti so ostali v ozadju. Tudi, če je bilo kaj narejeno, to ni doživelo pozornosti javnosti. Če bi po uspehih predsedovanja Slovenije govorili skozi zapise v naših medijih, potem bi lahko bil zelo kratek. Meni je recimo izredno žal, da ta dogodek, ki ga je Slovenija prvič doživela, na nek način v slovenski javnosti ne odmeva. Ne zaradi uspehov ali pa zaradi te vlade, ampak zato, ker je to pač izjemna priložnost, da se širša javnost v državi, ki predseduje, seznaní s tem, kako deluje Evropska unija, kako se sprejemajo odločitve. Kaj je lažje kot spremljati delo teh organov takrat, ko jih tvoji ljudje vodijo, ko se stvari dogajajo doma itn.? Ampak, mislim, da te priložnosti, žal, pri nas nismo izkoristili.

Drugače pa smo mi napovedali na samem začetku, da ne nameravamo delati iz predsedovanja spektakla. Določili smo pet prioritét, se pripravili na te zahtevne dosjeje, nekatere stvari smo morali dodati, ker so se pač zgodile – zato, ker se prej niso. Recimo, ko smo delali načrt predsedovanja, ko smo delali načrt s Triom - se pravi, s Portugalsko in Nemčijo - je veljalo prepričanje, da bo kosovsko vprašanje rešeno v letu 2007, ker se je takrat iztekel rok pogajanj, Ahtisaari je pripravlj al načrt in so rekli: »to bo mimo, ko boste vi prevzeli predsedovanje«. Žal ni bilo mimo in je bilo to treba dodati na koledar in se s tem zelo veliko ukvarjati. Tudi z obojimi volitvami v Srbiji se je veliko ukvarjalo, čeprav to ni bilo vidno. Evropska unija je zelo veliko naredila zato, da je v Srbiji ta pro-evropska alternativa ali pa pro-evropska politična smer bila razpoznavna za volivce. Prave signale je bilo potrebno dajati in uskladiti teh stališč 27-ih držav članic. Nič od tega ni bilo na našem koledarju prej, ker se to pač ni dalo planirati. Tudi, če bi se dalo, se seveda to na tak način ne bi dalo, kot se je to dejansko dogajalo.

Ampak kljub temu mislim, da smo ohranili fokus na teh petih prioritétah. Na Lizbonski strategiji, kjer smo uspešno zagnali drugi triletni cikel v nekem ozračju, ki je bilo ugodno, ker so prejšnja tri leta dala za Evropo ugodne rezultate v milijonih novih delovnih mest, v gospodarski rasti v lanskem letu, ki je bila blizu sanjske številke 3% za Evropsko unijo - podatki, ki kažejo, da je evropsko gospodarstvo bistveno bolj odporno na zunanje šoke, kot pa so nekateri napovedovali. Lansirali smo tudi »peta svoboščina« in Ljubljanski proces. Peta svoboščina je za realizacijo Lizbonske strategije zelo pomembna, ker, če imamo prost pretok ljudi in kapitala, potem seveda mora biti tudi prost pretok znanja. Če hočemo združiti vse dobre prakse, vse to kar obstaja po številnih državah članicah Evropske unije kot dobra rešitev, potem je dejansko treba narediti vse to dostopno - odpraviti ovire za znanstvenike, raziskovalce. Mislim, da je ta peta svoboščina, ki je neposredni produkt lansiranja drugega cikla Lizbonske strategije pomemben dosežek oziroma, da bo proces dal pomembne dosežke, pomembne za boljšo prihodnost Evropske unije.

Skrbno spremljamo ratifikacijo Lizbonske pogodbe, o kateri sem prej veliko govoril. Mislim, da je bilo malo domačih referendumskih kampanj, ki sem jih spremljal tako skrbno, kot zdaj spremljam referendumsko kampanjo na Irskem. Ob tem se da veliko naučiti o neki dodani vrednosti, ampak to terja kar znatne napore mojih sodelavcev. Smo v stalnih kontaktih z voditelji držav, kjer do ratifikacije še ni prišlo. Skratka, naša naloga je, da to polovico leta ta projekt skrbno spremljamo. Na Evropskem svetu sredi meseca bomo naredili neko revizijo - upam, da bomo blizu številke 20, ko gre za število držav, ki bodo ratificirale Lizbonsko pogodbo in da bomo takrat imeli tudi pozitiven rezultat irskega referenduma.

Zahodni Balkan je bila tretja prioriteta. Tukaj bomo s podpisom pridružitvenega in stabilizacijskega sporazuma z Bosno in Hercegovino sredi junija zaključili podpisovanja pridružitvenih sporazumov. V bistvu bo Solunska agenda do te faze izpolnjena. Lansiranih je bila tudi vrsta procesov, kjer so bili storjeni koraki naprej - recimo pri viznih režimih, pri zagotavljanju večje odpornosti pri oskrbi z energijo v Jugovzhodni Evropi. Seveda pa je veliko moči pobralo ukvarjanje z vprašanjem statusa Kosova, usklajevanja v zvezi s tem. To še vedno, kljub temu, da ni na prvih straneh, terja velik angažma.

O medkulturnem dialogu sem govoril že prej. V ponedeljek bo tudi Slovenija zagnala nek projekt oziroma pomagala zagnati nek projekt, ki bo trajen. Se pravi, od leta medkulturnega dialoga v prvi polovici leta 2008 ne bodo ostale samo dobre misli, sklepi te konference - čeprav je tudi to zelo važno - ostala bo tudi oziroma nastala bo tudi Evro-sredozemska univerza. Izjemno pomemben projekt, ki je dobil podporo v Evropski uniji in sredozemskih državah. V ponedeljek bo velik dogodek, ko bomo ta projekt lansirali. To bo tudi mesto, kjer bo nekje na primarni ravni potekal medkulturni dialog med pripadniki mladih generacij, ker je to najbolj potrebno.

Ukvarjamo se tudi s pripravami na implementacijo Lizbonske pogodbe. Okrog tega ne želimo veliko hrupa, ker pogodba še ni ratificirana. Tehnično je veliko stvari že usklajenih in naslednja predsedujoča - to se pravi Francija - bo dobila v roke zajeten del tega dosjeja. Dosje je pač rešen. Ko govorimo o premikih v tem času, upam, da bomo do konca na nek način uskladili tudi nekatere zelo delikatne stvari, kot je sedež Evropskega inštituta za tehnologijo. Na zadnjem Svetu smo bili blizu, nismo pa še zadeve rešili. Interesov je bilo veliko, kandidatki tudi. Skratka, upam, da bomo to vprašanje do konca junija zaključili. Že prej sem govoril o tem, da smo uspešno uskladili pogajalski okvir za nov partnerski sporazum z Rusko federacijo. To nismo načrtovali, ker ni bilo mogoče, ker je že prej zadeva trajala in se je zapletala. Ogromno naporov smo vložili v to, da smo prepričali nekatere države, ki so bile zelo skeptične do tega, da se pogajanja sploh začnejo in imajo seveda tudi za to svoje razloge itn..

Mislim, da smo naredili pomembne korake naprej, čeprav tudi to ni preveč odmevalo, na srečanju z Japonsko. Še posebej, ko gre za pritegnitev Japonske k temu globalnemu sporazumu v boju proti klimatskim spremembam. Japonska je tukaj zelo pomembna, ne samo zato, ker je velika industrijska sila, ampak tudi zato, ker je sposobna generirati tehnološke dosežke, s katerimi bomo preprečevali oziroma bomo zmanjševali emisije - mislim, da smo ta interes tam povečali. Enako na srečanju z Latinsko Ameriko in Karibi smo dobili trdnejša zagotovila razvitejših držav te regije za sodelovanje pri tem okoljsko-energetskem paketu v globalnem smislu. Naredili smo nekaj korakov tudi pri povečanju možnosti, da se podpišejo sporazumi z nekaterimi sub-regionalnimi organizacijami v Latinski Ameriki, kjer je glavni problem, da so oni med sabo neusklajeni. Mi smo na teh srečanjih kar nekaj časa čakali, nismo vedeli ali bodo prišli oziroma nismo vedeli ali bodo sploh vsi prišli in smo bili tudi nekakšen mirovni dejavnik.

Torej, šest mesecev je bilo zelo polnih. Kaj pa bo nek dejanski uspeh, po čemer si bo nekdo zapomnil slovensko predsedovanje, pa jaz ne bi sodil vnaprej. Lahko se zadnji dan junija zgodi nekaj, kar bo popolnoma prekrilo vse ostale dogodke. To se vedno dogaja in bodo potem samo o tem govorili. Tudi to se je že dogajalo. Ko je Luksemburg predsedoval leta 2005, so sijajno speljali vse svoje dosjeje, vendar potem na junijskem svetu ni bilo soglasja o naslednji finančni perspektivi. Vsi so govorili, da je bilo luksemburško predsedstvo neuspešno, ker je

ključni projekt propadel, čeprav tisti, ki bolje pozna projekt predsedovanja Evropski uniji, je vedel, da do tega soglasja takrat ni bilo možno priti. Ampak to je bilo na vseh prvih straneh in kolega Jean-Claude Juncker, ki je vložil ogromno truda v usklajevanje, je bil na koncu zelo razočaran, ne da bi lahko sam karkoli naredil. To je pač zelo subjektivno oziroma odvisno od marsičesa. Tisto, kar pa bo ostalo Sloveniji od predsedovanja in kar je največ vredno, je izkušnja. Na stotine ljudi v Sloveniji, v slovenski državni upravi in diplomaciji je vključeno v projekte in ta vključenost je omogočila, da so dobili nova znanja, nove izkušnje. Slovenija se bo lahko v evropski družini v prihodnjih letih znašla bistveno bolje kot se je doslej in to zahvaljujoč tej šoli. Ni nobene druge šole, kjer se da naučiti te stvari.

Na koncu bi dejal še to, da smo bili deležni zelo, ne bom rekel dobronamernega obravnavanja, ampak velike pomoči od ostalih držav članic. Nikjer nismo naleteli na zaprta vrata. Vsi so upoštevali dejstvo, ne samo, da je Slovenija relativno majhna država in da je to velik zalogaj za takšno državo, ampak, da to delamo prvič. Vsi v Sloveniji smo to delali prvič. Ni bilo nikogar, ki bi že imel od prejšnjega predsedovanja kakšne izkušnje. Lahko vložiš še toliko truda v šolanje pa to ni isto kot da ponoviš. Seveda brez te pomoči bi bila stvar bistveno težja, ker če je neka naklonjenost, ko je potrebno težke dosjeje usklajevati, potem gre hitreje, kot če te naklonjenosti ni in gre težje. Ponekod je bilo to, da smo sveži v Evropski uniji, da nismo vpleteni v dolga pogajanja, ki so bila neuspešna, včasih tudi prednost, ker nam nihče ni mogel nič očitati.

ZIJAD BEĆIROVIĆ (IFIMES): Naslednje vprašanje, veleposlanica Republike Francije v Republiki Sloveniji.

CHANTAL DE GHAINNE DE BOURMONT (VELEPOSLANICA REPUBLIKE FRANCIJE): /angleško/ Prime Minister, being the president of the European Council, I would like to ask you, what could be your advice to the next President of the European Council? I mean what to do, what not to do? How is it possible to get a consensus with 26 other head of states and governments?

PREDSEDNIK VLADE JANEZ JANŠA: Hvala lepa za vprašanje. Prihodnji predsednik Evropskega sveta bo imel neko prednost, ki je mi nismo imeli. Francija je ustanovna in velika članica Evropske unije. Francija je že velikokrat predsedovala Evropski uniji. V francoski administraciji je veliko usposobljenih ljudi, diplomatov in ostalih, ki poznajo dosjeje. V Bruslju je veliko uradnikov na visokih položajih, ki so prišli iz Francije - se pravi, ta povezava je zelo dragocena pri predsedovanju in bo iz tega vidika nekoliko lažje. Vendar pa si je francosko predsedstvo zastavilo neke prioritete, ki so težke, ki pa so, po mojem mnenju, tudi pravilne. Bilo je v prvih mesecih letošnjega leta včasih zaslediti v nekaterih evropskih medijih nekoliko podcenjujoč odnos v tem smislu: »Francija se bo pa ukvarjala z vsemi stvarmi in morda bo kakšna priložnost zamujena.« Moram reči, da se je zgodilo ravno obratno. Francija je izbrala ključne prioritete - recimo samo vprašanje migracij je eno od temeljnih vprašanj, ki ga je treba rešiti čimprej. S schengenskim območjem, še posebej zdaj, ko imamo razširjeno schengensko območje, je nastala situacija, ko ni več možno imeti različne migracijske politike, ker imamo isti prostor svobode, isti prostor gibanja, . Nekdo, ki vstopi v schengensko območje v eni državi, gre lahko kamorkoli v Evropi. To je nujno treba uskladiti. Iz tega vidika je odločitev Francije, da migracijsko politiko izbere za eno od temeljnih prioritet, izjemno pomembna, pravilna in jaz seveda tudi verjamem, da bo uspešna, da bomo tukaj prišli naprej.

Ključni izziv bo politični dogovor o okoljsko-energetskem paketu. Marca smo sprejeli temeljne principe in časovnico, do konca leta pa je potrebno uskladiti na podlagi teh principov neposredni delež držav pri zmanjšanju emisij oziroma pri bremenih, ki jih bo vsak prevzel zato, da bomo te skupne cilje dosegli. Ta rok je nujen, če želimo, da do konca mandata Evropskega parlamenta, zadevo tudi formalno sprejmemo. Tako da, iz tega vidika je na Francijo padel zelo težak del tega projekta, ki je ključnega pomena. To je eden od treh globalnih izzivov, treh ključnih izzivov za Evropsko unijo. Na nek način je dobro, da Francija s svojo močjo na koncu zaključuje ta dosje v smislu političnega soglasja - formalno to ni možno zaključiti do konca tega leta, ker je tukaj še procedura v Evropskem parlamentu.

Jaz si želim, da bi tudi projekt, ki je bil usklajen marca in ki bo zaživel v začetku francoskega predsedovanja, to je nadgradnja Barcelonskega procesa, dal rezultate, kot si jih vsi želimo. Barcelonski proces je dejansko potreboval nadgradnjo, osvežitev, ker je na nek način izumiral. Unija za Sredozemlje je ta nadgradnja, ki vključuje v ta projekt vse države članice Evropske unije. Čez deset dni bo na Evropskem svetu ta nadgradnja na jugu dobila tudi nadgradnjo na vzhodu z »Vzhodnim partnerstvom« - projektom, ki ga predlagata Poljska in Švedska ter je bil na nek način usklajen v tem smislu, da je to potrebno še ob razpravi o Mediteranski uniji. Francija bo v času svojega predsedovanja, potem ko bo Komisija pripravila konkreten projekt, lahko zaključila tudi oblikovanje Vzhodnega partnerstva. Se pravi, teh vidikov oziroma teh izzivov je veliko. V pogovoru pred pari urami s predsednikom Ukrajine smo slišali, da Ukrajina zelo veliko stavi na Francijo, tudi v smislu sporazuma, ki se zdaj usklajuje med Evropsko unijo in Ukrajino.

ZIJAD BEĆIROVIĆ (IFIMES): Naslednje vprašanje doktor Milan Jazbec, zunanje ministrstvo, prosim.

MILAN JAZBEC (MINISTRSTVO ZA ZUNANJE ZADEVE): Hvala lepa, gospod predsednik, za tole zelo zanimivo, izčrpno, vsebinsko predavanje. Jaz bi vprašanje zastavil takole. Pred kakšnimi 400 leti je slovenski diplomat Žiga Herberstein odkrival Rusijo za Evropo, pred 130 leti je slovenski diplomat Jože Švegelj, bil - tako so pravili - eden ključnih akterjev zakulisja avstrijske delegacije na Berlinskem kongresu, danes Slovenija predseduje Evropskemu svetu. Kako bo, recimo v luči tega razvoja, recimo izgledala Slovenija čez 20 let?

PREDSEDNIK VLADE JANEZ JANŠA: To vprašanje je v veliki meri odvisno od odgovora na vprašanje, kako se bo v teh 20-ih letih znašla Evropska unija. Zelo nemogoče si je predstavljati pozitiven ali pa tudi negativen razvoj Slovenije ali pa katerekoli druge članice Evropske unije ločeno od same skupnosti, saj smo že šli čez tisto točko, ko je možno reči, da so vsi najpomembnejši izzivi skupni in seveda tudi odgovori. Kar se tiče umestitve Slovenije v to evropsko zgodbo, jaz mislim, da bo čez 20 let Slovenija nekje pri vrhu neto plačnic v evropski proračun, glede na trende, ki jih zdaj imamo, da bomo na evropskih srečanjih potrebovali opomnike kot jih ima danes Švedska ali pa Nizozemska, da pa bodo te razprave manj burne kot so zdaj. Jaz upam, da bo seveda takrat nekaj teh korakov, o katerih sem prej govoril, Evropska unija prehodila, da bo dejansko sooblikovala globalizacijo in da bodo imeli pred sabo ne samo usklajene rešitve za odgovore na te tri ključne izzive, ampak da bomo že na dobri poti k temu, da nekatere stvari dokončno rešimo - recimo odprava revščine v svetu ali pa vzpostavitev nekega delujočega mednarodnega reda, ki bo pač omogočal, da se nasprotja razrešujejo brez konfliktov in vojn. To je vse mogoče v naslednjih dvajsetih letih.

ZIJAD BEĆIROVIĆ (IFIMES): Imamo še kakšno vprašanje? Če ne, bi jaz zastavil zadnje vprašanje za predsednika. Glede na to, da govorimo o volitvah. Mi smo v prejšnjem tednu opravili nekatere raziskave, ki pravijo, da ste še vedno vodilna stranka v državi. Ali vas potem po volitvah v isti vlogi vidimo v tej dvorani s približno isto publiko?

PREDSEDNIK VLADE JANEZ JANŠA: Jaz lahko govorim zase, za publiko pa ne. No, če me boste povabili, bom z veseljem prišel, mislim, da bom imel tudi bistveno več časa in da bom lahko bolj odločno odgovarjal na nekatera vprašanja, ki ste jih danes postavljali - recimo, o uspešnosti predsedovanja. Hvala.